

Schuivend bestek

De grote politieke partijen hebben zich vol overgave gestort op de voorbereiding van hun confrontatie met de kiezers in 1990. Het CDA heeft het daarbij relatief gemakkelijk. Als vrijwel zekere regeringspartij kan zij zich veroorloven geen al te duidelijke standpunten in te nemen en zich intussen over te geven aan sociaal-ethische bespiegelingen over een zorgzame samenleving. De PvdA en de VVD dragen flink bij aan de christen-democratische gemoedsrust door in hun respectieve discussienota's, *Schuivende panelen* en *Liberaal bestek '90*, vast te houden aan hun traditioneel tegengestelde visies op de rol van de overheid. In *Schuivende panelen* overheerst het wantrouwen jegens de markt als coördinatiemechanisme. *Liberaal bestek '90* is wederom een aanklacht tegen de verstikkende invloed van overheidsbemoeienis. Vooral over de inkomensverdeling lijkt tussen PvdA en VVD een onoverbrugbaar meningsverschil te bestaan. De sociaal-democraten wensen meer herverdeling ten gunste van de lagere-inkomensgroepen. Naast het traditionele rechtvaardighedsargument brengen zij naar voren dat juist deze vorm van vraagstimulering de economische groei vergroot. Voor de liberalen is nog altijd denivellering het instrument bij uitstek om de groei te bevorderen. Zolang beide partijen deze niet harmoniërende geluiden laten horen, is het voor het CDA niet moeilijk om kiezers te interesseren in de gulden middenweg.

Toch is het interessant om eens te onderzoeken op welke punten liberalen en sociaal-democraten elkaar zouden kunnen vinden. In dit verband is het belangrijk dat bij de PvdA het vertrouwen in de sturende macht van de overheid duidelijk is afgenomen, terwijl bij de VVD achter de liberale retoriek heel wat goed-vaderlandse regelzucht schuilgaat. Voor de VVD zijn conjunctuurschommelingen, het 'merit good'-motief en het bevorderen van positieve en het vermijden van negatieve externe effecten legitieme voor overheidsingrijpen. De PvdA erkent dat planning gemakkelijk zijn doel voorbij schiet en geen garantie is voor een betere coördinatie van individuele beslissingen. Daarnaast wijst *Schuivende panelen* op bureaucratisering en elitaire besluitvorming als bezwaren van planning. De verschillen van inzicht met betrekking tot de rol van de overheid zijn dus niet absoluut maar gradueel. Een compromis is niet bij voorbaat uitgesloten.

Een tweede belangrijk punt is dat *Liberaal bestek '90* en *Schuivende panelen* dezelfde verwachte ontwikkelingen als uitgangspunt voor het politieke denkwerk nemen. De snelle technologische verandering, de voortschrijdende internationalisering van de economie en het grote belang van milieubescherming krijgen in beide discussiestukken veel aandacht. De beleidsideeën op deze terreinen liggen soms dichtbij elkaar, soms ver van elkaar verwijderd.

Beide discussiestukken stellen de overheid verantwoordelijk voor het in stand houden en verder ontwikkelen van het kennispotentieel en voor de overdracht van die kennis via het onderwijs. Uit beide stukken spreekt een voorkeur voor het richten van de aandacht op onderzoek ten behoeve van de verkeers- en communicatie-infrastructuur, het milieu, de energievoorziening. Ook is er overeenstemming over de noodzaak de kennisoverdracht aan het midden- en kleinbedrijf te bevorderen. *Liberaal bestek '90* maakt de ideeën enigszins concreet. Het wil fiscale faciliteiten in plaats van subsidies om onderzoek en produktontwikkeling door het be-

drijfsleven te stimuleren. Het pleit daarnaast voor de oprichting van een lichte adviesraad van de regering in grote lijnen bepaalt op welke terreinen onderzoek moet worden verricht, hoe de taken worden verdeeld over de onderzoekinstellingen en bovendien hoe het geld wordt verdeeld. *Schuivende panelen* noemt met het oog op de demografische ontwikkeling en de individualisering ook de kwartaire dienstverlening als aandachtsgedebied voor innovatiebevordering.

De internationalisering van de economie beperkt de beleidsruimte van nationale overheden, zeker van die van kleine open economieën als de Nederlandse. Vanuit deze vaststelling slaan liberalen en sociaal-democraten ieder een andere weg in. Naast een pleidooi voor Europese monetaire integratie en internationale coördinatie van economische politiek, zien de liberalen weinig andere nuttige taken voor de overheid dan te zorgen dat de werking van de arbeidsmarkt wordt verbeterd en de overheidsconsumptie en de overdrachtsuitgaven worden beperkt ten gunste van investeringen in infrastructuur. Evenals bij de stimulering van onderzoek en ontwikkeling door het bedrijfsleven pleit *Bestek* voor fiscale faciliteiten voor investeringen ter vervanging van de WIR-subsidies.

De PvdA pleit ook voor meer overheidsinvesteringen in de infrastructuur. Daarenboven wil de PvdA de particuliere investeringen stimuleren door een nieuwe impuls te geven aan inkomensnivellering, door fiscale maatregelen, door selectieve subsidies voor milieuverbeterende en werkgelegenheidsscheppende investeringsprojecten, door risicodragende participaties en door een innovatiestimulerend aankoopbeleid van de overheid. Een pleidooi voor consensusvorming tussen overheid en sociale partners, juist met het oog op de aantrekkelijkheid van Nederland voor buitenlandse investeerders, completeert de voorstellen. Waar de VVD dus met minimale middelen de economie qua arbeidskosten en verkeers- en communicatievoorzieningen concurrerend wil houden, rukt de PvdA met groot materieel uit. De sterke neiging om weer heel veel aan te pakken zal wellicht kunnen worden betoeteld in het proces van consensusvorming dat de partij zo belangrijk vindt.

Wat de instandhouding van een leefbaar milieu betreft, liggen de ideeën dichter bij elkaar. Men is het er over eens dat verdere vervuiling absoluut moet worden voorkomen. Het belang van internationale samenwerking, van voorlichting en van door de overheid gefinancierde bodemsanering erkennen beide partijen. Het toepassen van verbodswetgeving en het werken met heffingen wordt door beide voorgestaan. De PvdA grijpt daarnaast naar het subsidie-instrument om schone productie te bevorderen, terwijl de VVD vestigingsvergunningen wil koppelen aan per regio vastgestelde normen voor maximale milieubelasting.

De balans opmakend valt te constateren dat de ideeën van PvdA en VVD over milieubeleid, technologiebeleid en infrastructuur niet te ver uit elkaar liggen om links-liberale samenwerking onmogelijk te maken. Wel gaapt er een kloof tussen de ideeën met betrekking tot de rol van de overheid en de inkomensnivellering. Tussen denivellering en verdere nivellering en tussen meer bezuinigen en meer uitgeven ligt het compromis van de status quo. Het zou geen kwaad kunnen als het regeerbesteding voor de jaren negentig in die richting zou schuiven.

W. Sietsma